

НАШ ЈЕЗИК

ЛП СВ. 2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Ђорђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Рецензенти

др Наташа Вуловић Емонтс, др Рајна Драгићевић, др Милена Ивановић,
др Владан Јовановић, др Јелена Јовановић Симић, др Марина Николић,
др Ђорђе Оташевић, др Милица Радовић Тешић, др Стана Ристић,
др Марина Спасојевић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–4–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjezikisjsanu@gmail.com.

Штампа: *Birograf comp d.o.o.*, Атанасија Пуље 22, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, св. 1 (1932/33) – год. 8, св. 1 (1941); Н. с. књ. 1, (1949/50)–. – Београд : Институт за српски језик САНУ, 1932/33–1941; 1949/50– (Београд : *Birograf comp*). – 23 cm

Полугодишње
ISSN 0027-8084 = Наш језик
COBISS.SR-ID 615951

НАШ ЈЕЗИК

Књига ЛП

Св. 2 (2021)

САДРЖАЈ

Поводи

- Десет година од одласка прве даме српске лингвистике
(СРЕТО З. ТАНАСИЋ) 1–12

Чланци

- Јован Стејић: српски књижевни језик и његов рјечник – погледи и
визије једног научењака с краја прве половине XIX вијека
(НЕЂО Г. ЈОШИЋ) 13–24
- Нека запажања о интратерминалности у контексту на материјалу
српског језика (ТИЈАНА И. БАЛЕК) 25–37
- Етноними у савременој српској лексикографији: лингвистички и
ванлингвистички чиниоци рјечничке обраде
(МИЛАН Д. ИВАНОВИЋ) 39–57
- Главни правци у проучавању језика права
(ЈЕЛЕНА М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ) 59–70

Прилог

- Ново дело Милосава Ж. Чаркића, проистекло из његових претходних
радова (ИВО ПОСПИШИЋ) 71–84

Прикази

- Мијана Ч. Кубурић Мацура, *Категорија концесивности у савременом
српском језику* (СРЕТО З. ТАНАСИЋ) 85–90
- Илијана Чутура, *Међуоднос ћирилога и ћирилошких израза у савременом
српском језику* (АНЂЕЛА Д. ВАСИЉЕВИЋ) 91–98
- Уйо̀требa ћирилице у јавном ѿпростору (службена и јавна уйо̀требa
ћирилице)* (ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ) 99–102
- На темељима народних говора (АЛЕКСАНДРА М. АНТИЋ) 103–110

Хроника

Научни скуп <i>Актуелна питања српског правописа: Нови прилози српском правопису 2</i> (ВАЛЕНТИНА М. ИЛИЋ).....	111–120
---	---------

Списи Одбора за стандардизацију српског језика

Насиље над српским језиком	121–124
Допис Одбора за стандардизацију српског језика Заводу за унапређивање образовања и васпитања у вези са јужнословенским језицима	125–130

Актуелности

Проблем српског језика у савременом друштву: изазови, проблеми, решења	131–148
--	---------

In memoriam

Тихи одлазак тихог професора. Академик Иван Клајн (СРЕТО З. ТАНАСИЋ)	149–152
Мр Радојка Вуксановић (СТАНА С. РИСТИЋ)	153–156

Оригинални научни рад
Примљено 17. октобра 2021. г.
Прихваћено 19. новембра 2021. г.

СРЕТО З. ТАНАСИЋ*
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

ДЕСЕТ ГОДИНА ОД ОДЛАСКА ПРВЕ ДАМЕ СРПСКЕ ЛИНГВИСТИКЕ

Ове године, 7. марта, навршило се десет година откако је преминула академик Милка Ивић (1923–2011),** по неподјељеном суду компетентних, један од највећих лингвиста које смо до данас имали. У овој прилици тешко је и побројати све заслуге и доприносе које је она дала српској и свјетској науци о језику.¹ А сваки избор је мањкав и непотпун. Повод, међутим, налаже да се укаже нешто детаљније на неке тачке из дугогодишњег и резултатима изузетно богатог радног вијека академика Милке Ивић. Рођена у Београду 1923. године у угледној грађанској породици, по завршетку гимназије уписала се 1945. године на београдски Филозофски факултет. Завршила је српски језик и књижевност. Како је на студијама постизала изузетне резултате, академик Александар Белић, њен професор, додијелио јој је стипендију Српске академије наука. Студије је завршила у јуну 1949, а у јесен исте године, заједно са још троје младих колега: Иреном Грицкат, Павлом Ивићем, будућим супругом, и Иваном Поповићем, примљена је за асистента у скоро основани (1947) Институт за српски језик Српске академије наука. Само стицајем срећних околности што ју је на студијама запазио и пратио академик Александар Белић, чијем се неприкосновеном ауторитету било тешко успротивити, Милка Ивић је добила могућност да се, и

* sretotanasic@yahoo.com

** Овај рад има за основу некролог академику Милки Ивић објављен у *Нашем језику* XLII/1–2 (2011). Овом приликом је измијењен, прерађен и проширен за више од једне половине првобитног текста.

¹ Један цјеловитији увид може се наћи у књизи Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić, XX vek*, Београд, 2008, поводом 85 година њеног живота.

поред у то вријеме неповољне чињенице да је потицала из угледне грађанске породице, запосли у новооснованој научној институцији,² гдје се одмах, с пуним радним временом, ангажује на пројектима Института, прије свега на изради великог Академијиног *Речника српског књижевног и народног језика*, чију израду је Академија повјерила Институту. Докторирала је 1953. године са темом *Значења српскохрватског инструментала и њихов развој*.

Радећи у Институту за српски језик на *Речнику српског књижевног и народног језика*, наишла је Милка Ивић на разноврсну и интересантну грађу у вези са значењем и употребом инструментала и предложила академику Белићу наведену проблематику за тему докторске дисертације. „Никако, успротивио се професор; то је сувише тежак задатак, тежак уопште, а поготову за почетнике! Наслов дисертације је он стилизовао, по својој замисли, а ја сам ову под тим насловом и пријавила Академији. Чим сам то обавила, почела сам се са страшћу бавити – инструменталом, наравно. Не могу тврдити да ми је баш лако било. Немајући на располагању чврсто постављене методе анализе, потпуно лишена савета ментора, чак – кришом од њега, крчила сам стопу по стопу дотле неистражене синтаксичко-семантичке области.“³ Како је реаговао академик Белић кад му је послѣ три године донијела завршену тезу о инструменталу, сјећала се живо професор Милка Ивић цијелог живота. Пале су ту и оштре ријечи на рачун њене невјероватне дрскости, али већ сутрадан ствари су се промијениле, јер је професор у току једне ноћи прочитао дисертацију и видио шта она доноси. Докторска теза је свакако имала доста удјела у будућој судбини Милке Ивић као научника. Наиме, и прије одбране дисертације она је у Институту држала предавање из ове проблематике које је академик Белић објавио у *Гласнику САН* (књ. IV, св. 2, 324–325) под насловом *О проблему падежне системе у вези са савременим схватањима у лингвистичкој науци*, а у XX књизи *Јужнословенског филолога* објавила је опширнији рад под истим насловом.

² Ипак, како се касније присјећала, као непартијац није могла добити мјесто на Универзитету: „Уопште, имати у оним чудним послератним годинама иза себе Александра Белића као подршку значило је имати – Божји благослов“ – са захвалношћу је истицала Милка Ивић. „Ипак, Белић није био свемоћан. Није успео да ме задржи на факултету, мада је свим силама настојао да се, кад он оде у пензију, мени доделе предавања из опште лингвистике. У првим поратним годинама нама непартијцима Београдски универзитет је био недоступан за запошљавање, ма колико способни били“ (Милош Јевтић, *Ивићеви. Ранији и садашњи разговори*, Београд, 1998, 22).

³ Milorad Radovanović, *Tri pitanja Milki Ivić*, u: Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*, 10.

Објављену дисертацију приказао је њен ментор у XXI књизи *Јужнословенског филолога*, бираним ријечима говорећи и о аутору и о самој књизи: „М. Ивић добар је и самосталан испитивач. Она лако улази у синтаксичке проблеме и у њима проналази оно што је битно. Она, бранећи своје мишљење, дискутује са Миклошичем, Потребњом, Бругманом и Делбриком износећи често с успехом своја тумачења према њиховим“ (стр. 288). „Цело излагање Ивићкино носи оригиналне црте“ (стр. 289). „Увек се полази од непосредног односа делова синтагме и показује како се и само значење инструментала на основу тих односа мења. То је црта која се провлачи кроз цео овај рад и која му даје нарочиту вредност. Јер то показује несумњиво правилан метод у синтаксичким испитивањима. По себи се разуме, то не значи да се морамо сложити са свим закључцима које писац износи, јер у односима речи има више момената и испитивачи се могу каткад и не слагати у приписивању већег или мањег значаја једном или другом. ... Као илустрација тих особина пишчевих може послужити нарочито категорија узрока (стр. 69–99). М. Ивић даје ту схематски преглед (стр. 100) категорије узрока. ... Она даље показује како су које од тих категорија замењене доцније у нашем језику и која се од њих и у коликој мери до данас сачувала. И свугде има танане анализе свих момената које прате дане појаве“ (стр. 290). Наравно, у приказу није било мјеста за историју настанка ове дисертације. А ми је знамо из разговора професорке Ивић прво са својим учеником Милорадом Радовановићем за *Књижевну реч* 1985, а касније и с Милошем Јевтићем. И сам писац овога текста имао је прилику да од професорке Ивић слуша и ту малу историју, као једну епизоду из обимније историје њених упорности, кад би се она у нашим сусретима присјећала како је почињала свој пут у науку.

Недуго послје одбране ове докторске дисертације, у Београду је 1955. боравио Роман Јакобсон. У разговору с њим, између осталог и о научном подмлатку, Белић му је препоручио двоје младих Ивића. У сусрету с Милком разговарало се два сата о проблематици словенских падежа. А кад је пет година касније стигла с Павлом у Америку, изненадила се колико се о њој зна, јер је Јакобсон колегама скретао пажњу на њено учење о падежима. Иако је дошла с циљем да прикупља грађу за своју будућу књигу о историји лингвистике, Јакобсон јој је саопштио да ју је препоручио колегама с Јелског универзитета да у љетњем семестру држи предавања из славистике. Касније су, на предлог великог Јакобсона, одмах послје Чомског, Милка и Павле Ивић држали предавања на универзитету у Токију, а професорка је потом, по позиву,

држала предавања на многим другим престижним универзитетима у Америци и Европи.

Академик Милка Ивић се цијелог живота бавила падежном проблематиком: написала је око четрдесет радова посвећених синтакси падежа. О значају њене монографије о инструменталу проговорио је њен професор Белић. Ипак да додамо овдје још један моменат важан за оцјену те монографије: „Наиме, већ у њеном поднаслову стоји да је то синтаксичко-семантичка студија, што недвосмислено сугерише, већ у том тренутку, потпуно формиран јасан став о нераздвојном јединству синтаксе и семантике...“⁴ Синтаксичари радове Милке Ивић из падежне проблематике разврставају у неколико група. У једну иду радови који се баве проблемом обавезног детерминатора у употреби падежа, о којој би требало рећи коју ријеч. Као почетни прилог у тој групи узима се онај који је објављен у *Годишњаку Филозофског факултета у Новом Саду* 1959. године под насловом Српскохрватски падежни облици праћени одредбом као помоћним морфолошким знаком. Ове појаве Милка Ивић се била дотакла и у дисертацији о инструменталу, а у раду Из проблематике падежних временских конструкција, објављеном у XX књизи *Јужнословенског филолога* (1955–1956), о овом феномену се говори више него што је то био случај у ранијим помињањима, све од времена Ђуре Даничића. У новосадском раду, међутим, проговорено је другачије о обавезној детерминацији – указано је да она има дубљи и шири значај, да се мора промијенити двочлана систематизација падежа у синтаксичким описима њиховим: поред слободних и падежа праћених предлогом, падежи се остварују и праћени обавезним детерминатором, који има улогу да реченици обезбиједи или граматичност или одговарајуће значење у оквиру граматичне структуре. Први пут је с овом темом професорка изишла у свијет 1962. године, потпунији рад је објавила 1964. са 9. интернационалног конгреса, одржаног 1962. И управо овај рад је уврштен у антологију најзначајнијих радова за протеклу деценију из структуралне синтаксичке теорије 1972. године.⁵ Овдје се неће подробније говорити и о другим радовима академика Милке Ивић посвећеним падежној проблематици, касније ће још неки бити само поменути.⁶

⁴ Ivana Antonić, *Sintaksa padeža*, u: Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*, 162.

⁵ Milka Ivić, *Non-omissible Determiners in Slavic Languages*, in: F. W. Householder (ed.), *Syntactic Theory: 1. Structuralist: Selected Readings*, Harmondsworth: Penguin Books, 1972, 135–139.

⁶ Један преглед и оцјену тих радова читалац може наћи у цитираном раду Иване Антонић.

У вријеме кад се бавила синтаксом падежа академик Милка Ивић се бавила и синтаксом глаголских облика у српском језику. Овдје није писала против савјета академика Белића, али ни у складу с његовим учењем. Наиме, сваком синтаксичару је познато да је у проучавању синтаксе глаголских облика у српској науци преокрет значао Белићев рад О синтаксичком индикативу и „релативу“, објављен двадесетих година прошлог вијека. Послије тога су готово сви српски синтаксичари до краја седме деценије ХХ вијека радове из синтаксе глаголских облика писали искључиво у оквирима те теорије, што је, може се данас рећи, водило извјесном застоју у овој синтаксичкој грани, како то често бива. Тек је професор Милка Ивић 1958. године објавила рад Систем личних глаголских облика за обележавање времена у српскохрватском језику, у коме проблему синтаксе глагола уопште није приступила са позиција теорије о индикативу и релативу. Наравно, није она ову теорију ни коментарисала, као што ни академик Белић није коментарисао њен рад. Милка Ивић је, дакле, прва показала да ова теорија није свеобухватна и да се може и другачије приступати изучавању глаголских облика у српском језику. Други су покушавали да дају своје тумачење те теорије, али нису излазили из извјесних слијепих улица. Тек је 1967. године у предговору књизи у којој је сабрао своје радове из синтаксе глаголских облика сарајевски професор Јован Вуковић, такође Белићев ученик, који је, по моме убјеђењу, био и најсрећније руке у примјени Белићеве теорије, јавно рекао да је та теорија постала преуска и да се убудуће у изучавању синтаксе глаголских облика мора тражити нови теоријско-методолошки приступ. У томе тражењу значајан допринос је опет дала академик Милка Ивић својим радовима о глаголским облицима писаним осамдесетих година прошлог вијека, међу којим је са овог становишта најзначајнији онај објављен у њеној књизи *Лингвистички огледи* (1983) под насловом Начин на који словенски глагол овременује понављану радњу. Управо тај рад код нас скреће пажњу на опозицију референцијално/нереференцијално представљање глаголске радње. У њему аутор показује да у српском, као и у другим словенским језицима, глаголи исказују радње било као референцијално било као нереференцијално конциповане; то утиче и на избор глаголских облика и вида приликом уобличавања реченице. Ово се у каснијим истраживањима показало као значајно управо код рјешавања оних питања у српској синтакси глагола која су доводила до великих неспоразума међу нашим синтаксичарима. Конкретније, увођење опозиције референцијалност/нереференцијалност омогућило је да се реинтерпретира и Белићева теорија синтаксичког индикатива и релатива и помјере

проучавања синтаксе глаголских облика.⁷ А између радова о појединим глаголским облицима у српском језику ја бих овдје посебно поменуо онај о плусквамперфекту. У овом раду је она указала на специфичност овога глаголског облика, коју су неки наши синтаксичари (Петар Ч. Сладојевић и Ксенија Милошевић) више или мање јасно већ били запазили, али нису детаљније описали нити протумачили: плусквамперфекат може да исказује такве радње које су се десиле у прошлости чији резултат више није актуелан јер се последице њих догодила нека друга радња која је поништила тај резултат. Међутим, тек је Милка Ивић сагледала ту специфичност и дала теоријску основу за њено објашњење. Зато се последице овога рада морало промијенити гледање на овај глаголски облик. Показује се да се српски плусквамперфекат не повлачи из српског језика јер у његовој семантици постоји компонента коју не садржи перфекат; само је његов домен употребе мањи од домена употребе перфекта. Новија проучавање ове проблематике показала су да је таква компонента садржана и код одређених глагола имперфективног вида, па се обликом перфекта тих глагола исказују имперфективне прошле радње на начин на који се свршене исказују плусквамперфектом.⁸

Кад је ријеч о синтакси српског језика, није ништа мањи допринос професора Милке Ивић у изучавању синтаксе реченице. Она је и у овој области дала „доста радова у којима се описују језичка факта која раније или нису уочавана уопште или су уочавана а недовољно прецизно описивана. Она продубљује и проширује наша знања о многим језичким феноменима“⁹, а често указује и на правце њиховог даљег изучавања. Ти радови тичу се простих или сложених реченица. Треба поменути њена проучавања типологије и структуре просте реченице и њених конституената, гдје је она дала осавремену дефиницију реченице, па утврдила мјесто субјекта и предиката, те дала типологију директног објекта, опис одредби додатног коментара, писала о функционалној реченичној перспективи... Затим, Милка Ивић је описивала српску имперсоналну реченицу. Такође значајан допринос дала је и проучавању сложене реченице, погодбених, оних допунских са везником *да*, па оних са моментом фактивности. Како је већ утврђено, „Својим студијама и књигама Милка

⁷ Теорија референцијалности и нереференцијалности глаголске радње први пут је примијењена у мом монографском опису презента, а ову теорију сам примијенио у једном мањем раду 1986. године.

⁸ Више о доприносу Милке Ивић проучавању ове проблематике може се наћи у моме прилогу у навођеној књизи Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*.

⁹ Ово што је речено у мом приказу *Лингвистичких огледа, тјри (Славистика IV, Београд 2000, 312)* важи и на овоме мјесту.

Ивић је неспорно дала изузетан научни допринос у области синтаксе реченице српског језика, и у теоријском, и у методолошком смислу, што има свакако и велики практични значај.¹⁰

Овај текст би морао бити знатно дужи да би се и у најкраћем коментарисао њен допринос у другим областима, за које се мање везује име академика Милке Ивић. А она је дала значајан допринос и изучавању морфологије српског језика,¹¹ бавила се историјом српске лексике,¹² лексичке семантике.¹³ Милка Ивић дала је велики допринос и изучавању типологије појава у словенском језичком свијету, и то сагледавању типологије различитих појава у словенским језицима и проучавању главних токова њиховог развоја.¹⁴ Једном приликом она је рекла: „Мене највише интересује устројавање *значања* језичких јединица. Задржавам се првенствено на нашим језичким датостима, али не запостављам ни остали словенски језички свет. Удубљујући се тако у нашу и шире словенску језичку стварност, покушавам да дознам нешто више о оним принципима универзалнијег значаја по којима се, у значењском погледу, организује језик уопште, језик као комуникационо средство.“¹⁵

Значајну пажњу посвећивала је Милка Ивић и проучавању проблема српског стандардног језика, оног вуковског типа. Она је међу првим устврдила да се он мијења; познато је и да је на сарајевском конгресу југословенских слависта 1965. њен реферат, у коме је изашла са тврдњом о варијантама српскохрватског језика, изазвао велику буру у научној и културној јавности.¹⁶ Када су прошле буре и када је дошло до распада српско-хрватског језичког заједништва, Милка Ивић је, уз разумијевање за својевремено прихватање двочланог назива језика који је створио Вук („у питању је *исџи*, вуковски књижевни језик“), недвосмислено рекла: „Сад већ није неумесно ни питање: зар је баш требало одступати од првобитног, изворног термина – од име-

¹⁰ Vladislava Ružić, *Sintaksa Rečenice*, u: Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*, 143.

¹¹ Egon Fekete, *Morfološke kategorije*, u: Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*.

¹² Darinka Gortan-Premk, *Istorija reči*, u: Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*.

¹³ Rajna Dragičević, *Leksička semnatika*, u: Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*.

¹⁴ Jasmina Grković-Mejdžor, *Tipološka slavistička problematika*, u: Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*, 81; овдје видјети подробније о доприносу Милке Ивић у тој области.

¹⁵ Милош Јевтић, *Ивићеву*, 26.

¹⁶ О овој страни научног дјела говори се у раду Драгољуба Петровића у помињаној књизи Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*.

на које је свом језику дао његов творац, Вук? Кад већ Американцима и Аустралијанцима не смета што се њихов језик зове по (њима не баш претерано драгим) Енглезима – енглески, зашто би таквима међу нама који себе не сматрају ни Србима ни Хрватима, а говоре вуковским језиком, сметао изворни термин тога језика – *српски*?¹⁷ Истом приликом проговорила је Милка Ивић и о српском језику као ризници података о српском народу, његовом животу и култури, о српском језику као најбитнијем знаку и носиоцу српског националног и културног идентитета. На овај став академика Милке Ивић, која сједи на трону великана у свијету лингвистике, добро је подсјетити се јер и данас у нашу научну средину неки вјетрови доносе смутњу, па се они који гледају научне чињенице покушавају представити као неки негативци у српској језичкој науци, а значај српског језика као битног за српски национални и културни идентитет увредљиво се омаловажава.

Подсјетили смо се да је Александар Белић желио да Милка Ивић на Београдском универзитету предаје општу лингвистику, свакако не случајно, али се то није остварило. Ипак, она се општелингвистичким темама и историјом лингвистике није престајала бавити. Зна се да је професор Милка Ивић, у првој половини свога радног вијека, пошла у Америку да припрема литературу за писање књиге *Правци у лингвистици*, а то што се у Америци сусрела с другим изазовима, и додатим обавезама, није је омело да заврши и тај посао. Написала је планирану књигу, али, стицајем неких околности, у Београду није било издавача заинтересованих за такво дјело. Онда се појавила Државна založба из Љубљане и 1963. објавила књигу на српском језику, а 1983. штампано је већ пето издање. Године 1990. *Правци* се коначно враћају у Београд; први пут, као шесто (допуњено) издање, штампају се, дакле, у Београду, а 2003. као десето. Књига је, уз то, у свијету објављена на десет језика (два издања на енглеском). Слободно се може рећи да је ово најпревођенија књига једног српског лингвисте, а вјероватно иде и међу наша најпревођенија научна дјела. Професор опште лингвистике Милорад Радовановић примјећује да је та књига била „најдоступнија и најприкладнија историја лингвистике на многим европским, америчким и другим универзитетима, и то у конкуренцији са, такође гласовитим књигама Малмберга, Мунена, Робинса, Лепшија, и других, и са њиховим преводима на многе велике и мале језике света.“¹⁸

¹⁷ Милош Јевтић, *Ивушеви*, 32.

¹⁸ Milorad Radovanović, *Istorija (opšte) lingvistike*, u: Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*, 58; видјети и Sofija Miloradović, *U naučnoj kritici*, u: Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*, 259–264.

Поред тога што се о учењима Милке Ивић сазнавало у ширем лингвистичком и славистичком свијету преко њених радова и предавања која је држала, посебно треба истаћи допринос који је она дала славистичкој науци у Комисији за проучавање граматичке структуре словенских језика при Међународном комитету слависта, у коју је, на предлог чешког лингвисте Богуслава Хавранека и Романа Јакобсона, изабрана 1964. године и у којој је врло активно учествовала пуних двадесет година, а потом се повукла по сопственој жељи.¹⁹ О томе колико је оправдала повјерење двојице великана словенске лингвистике и како је представљала српску лингвистику може се закључивати по њеној активности у овоме међународном тијелу, о чему се свједочанство налази у њеној библиографији из тих година.

Овом приликом свакако се поново морамо вратити мјесту Милке Ивић у развоју Института за српски језик САНУ. Истина – на кратко, мада о томе има шта да се говори, а сам сам посљедњих двадесетак њених година био у срећној прилици да изблиза пратим ту њену дјелатност, у неким пословима и част и дужност једног од најближих њених сарадника. Наиме, посебно по одласку у пензију осамдесетих година професорка је имала више могућности да сарађује са својом првом кућом. Најупутније је поћи од њеног доприноса издавачкој дјелатности Института. Некако деценију пред одлазак у пензију она је постала главни уредник *Јужнословенског филолога*, реномиране периодичне публикације коју је покренуо њен учитељ Александар Белић. Само прва књига коју је она уредила (XXXI) изашла је за 1974/75. годину, све наредне, а уредила је 32 књиге, имале су статус уредног годишњака, након чега је сама пожељела да ту дужност преда млађем члану Уредништва академику Предрагу Пиперу. Академик Милка Ивића потписала је 32 књиге *Јужнословенског филолога*, а и личним прилозима и стандардима немјерљиво је доприносила одржавању високог реномеа публикације, сврстане међу најугледније у свијету славистике. Први рад у овом часопису објавила је у XVIII, првој послеријатној књизи за 1949–1950. годину, а посљедњи рад је објавила у LXVI књизи за 2010. годину. У *Јужнословенском филологу* она је објавила за ових шест деценија око седамдесет радова, међу

¹⁹ О разлогу за повлачење такорећи „без разлога“ из ове комисије говорила је академик Милка Ивић у разговору са Милошем Јевтићем: „Била сам свесна: године које наилазе почеће све брже, све дрскије да крње не само моје физичко, него и духовно биће. Ако човек жели да остане запамћен онакав какав је био, а не онакав какав ће бити, а ја сам баш то желела, ваља му се на време склонити с видика“ (Милош Јевтић, *Ивићевци*, 24).

њима и неке од својих најзначајнијих студија. Посебно треба напоменути да је она у овоме часопису објавила велики број научних критика неких од најзначајнијих дјела која су се појавила у свијету лингвистике у другој половини XX вијека, приближујући тако достигнућа свјетске лингвистичке мисли српској научној јавности. У том погледу професор Милка Ивић је наслиједила свога учитеља академика Александра Белића, који је таквим приказима испуњавао књиге *Јужнословенског филолога* у своме научном вијеку. Уз то је рецензирала и уредила двадесетак књига у едицији *Библиотека Јужнословенског филолога*. И није академик Милка Ивић заслужна само за *Јужнословенски филолог* и његову Библиотеку. Данас са посебним задовољством желим истаћи – била је сарадник и нашег часописа *Наш језик* преко шездесет година: први рад објавила је у њему још у књизи I/1–2 за 1950. годину, а последњи у књизи XLI/1–2, за 2010. годину. У овом часопису је објавила укупно 22 рада У њему је била посебно присутна од 1995. године; у том периоду објавила је 15 радова. У *Нашем језику* објавила је, рецимо, и рад Узрочне конструкције с предлозима „због, од, из“ у савременом књижевном језику (V/5–6, 1953), у коме је она утврдила основне карактеристике категорије узрока у српском језику: семантичко поље узрока има два потпоља – директни и индиректни узрок, што се изражава и избором предлога са генитивом. Такође, у овоме часопису је објавила рад Однос између квалитативног генитива и квалитативног инструментала (VII/7–10, 1956), који такође до данас није изгубио на својој актуелности и научној вриједности.

Не смије се заобићи ни податак да је академик Милка Ивић била дугогодишњи рецензент Речника САНУ. У последње двије деценије живота академик Милка Ивић је, као представник САНУ, давала немјерљив допринос у раду и активностима Научног већа и Управног одбора Института. Веома успјешно је обављала и функцију предсједника Управног одбора. Не заборавља се ни професоркин рад са млађим кадровима: консултације у писању радова, избору и изради магистарских и докторских теза, писању реферата за избор у научна звања и сл. Младима је, по потреби, стављала на располагање и своју богату библиотеку, као и свој углед: њена ријеч отварала је врата свих славистичких и лингвистичких центара у свијету. А према мени је – вријеме је да јавно кажем – исказивала истински материнску бригу.

Кад погледамо доступне податке, види се да су радови академика Милке Ивић и данас незаобилазно штиво старијим и млађим генерацијама – читају се и цитирају. А о величини и утицају њеног научног дјела, не само у српској језичкој науци него у свијету славистике

и уопште у лингвистичком свијету, може се судити и на основу увида у критику њених књига у земљи и свијету који нам је понудила Софија Милорадовић у јубиларном зборнику у част академика Милке Ивић, гдје се каже и то да је више од четвртине прикупљених приказа потекло од иностраних лингвиста.²⁰

Милка Ивић постала је дописни члан САНУ 1976, а редовни 1983. године. Члан Академије наука и умјетности Норвешке постала је 1976, инострани члан Саксонске академије наука и умјетности 1979, а за спољног члана Словеначке академије наука и умјетности изабрана је 1983. године.

Прије десет година завршио се животни и необично плодан радни вијек академика Милке Ивић. Националној и свјетској ризници језичке науке оставила је огромно дјело. Оставила је и генерације ученика које није учила само тајнама науке, него и томе како се служи научној истини, али и своме роду.

У свијету славистике и уопште у свијету лингвистике Милка и Павле Ивић били су најпознатија српска имена током цијеле друге половине XX вијека. Ни слава и могућности великих универзитета, ни примамљиве финансијске понуде богатијих, ни бољи услови за научни рад нису их, међутим, задржали да остану у свијету. Одговори на примамљиве позиве били су увијек исти: наша је дужност да своја знања преносимо својим младим нараштајима. Академик Милка Ивић је на том послу часно и успјешно деценијама истрајавала радећи с невиђеном енергијом и вољом на педагошким, научним, уредничким пословима.

О значају дјела Милке и Павла Ивића у српској науци, али и у свијету славистике и уопште лингвистике, на један начи сажето је рекао академик Милорад Радовановић, један од најбољих њихових ученика, потом и сарадника: „И управо у Ивићевима имамо, у ствари, и судионике, и сведоке, и саучеснике, и ствараоце једне културне и научне епохе. А кад је лингвистика у питању – не било какве епохе: Ивићевци су ступали на лингвистичку сцену крајем четрдесетих, почетком педесетих година двадесетог века, а то је било време када је лингвистика постајала узорном, угледном и огледном научном дисциплином у хуманиоруму. То доба (а потрајаће оно некако до осамдесетих година) ми данас већ видимо и именујемо као ’златно доба лингвистике’, уз то – као ’златно доба славистике’, па, богами, и као ’златно доба на-

²⁰ Sofija Miloradović, U naučnoj kritici, u: Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*, 257.

ших језичких и културних тема' – у европским и светским размерама гледано.²¹

О дјелу академика Милке и Павла Ивића као учесника и стваралаца те изузетне епохе у историји српске и свјетске лингвистике, тог „златног доба“ славистике, вриједило би, поводом једног вијека од њиховог рођења, да Институт за српски језик САНУ, као кућа из које су пошли у свијет науке, и САНУ, као кућа у којој су завршили свој стваралачки вијек, организују научни скуп с међународним учешћем.

²¹ Milorad Radovanović, Ivićevi, u: Predrag Piper, Milorad Radovanović (ur.), *Lingvistika Milke Ivić*, 287–288.